ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З ТОЧКИ ЗОРУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

ГУДИМА Н.С. - аспірантка Інституту права імені Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом
http://orcid.org/0009-0003-5621-784X
УДК 349.3
DOI: https://doi.org/10.32782/NP.2024.3.22

У роботі проаналізовано базові підходи до забезпечення прав людини та визначено критерії оцінки результатів діяльності уряду в контексті виконання зобов'язань, передбачених Міжнародним пактом економічних, соціальних і культурних прав. Основними принципами є: поступова реалізація за максимально доступних ресурсів, заборона навмисних регресивних заходів, невідкладне забезпечення базових рівнів або мінімальних норм економічних, соціальних і культурних прав, недискримінація, участь. Досліджено підходи до моніторингу економічних, соціальних і культурних прав: межі «порушень», «результат» і «витрати ресурсів-результат». Межі порушень визначають порівнянням рівня зобов'язань країни та рівня користування соціальними та економічними правами власниками прав. Відзначено недоліки політики перманентних економічних реформ, яка проводиться в Україні: не відповідає Керівним принципам ООН, існуючим стандартам прав людини та взятим на себе зобов'язанням поважати, захищати та виконувати права людини. Фіскальна та монетарна політика не орієнтовані на реалізацію всіх прав людини: не вживається належних зусиль для мобілізації всіх доступних ресурсів та адекватного їх розподілу; не запроваджена прогресивна система оподаткування; низька ефективність збору податків; пріоритети видатків не орієнтовані на реалізацію прав; громадяни не залучені до участі у виробленні оптимальних рішень, а уряд не надає населенню адекватного обґрунтування політичного вибору; державне регулювання економіки здійснюється найгіршими з усіх можливих методів. В Україні досі діє регресивна система оподаткування, широкий сектор тіньової економіки, народ фактично позбавлений права власності на ресурси країни, переважна частина економіки монополізована, постійна повзуча інфляція, стрімко ростуть суверенні борги, а єдиним регулятором економіки є обмежені доходи переважної більшості громадян України, що не створює стимулів та не передбачає соціально-економічного розвитку держави.

Ключові слова: права людини, достатній життєвий рівень, поступова реалізація, регресивні заходи, недискримінація, витрати ресурсів-результат, реформа.

Постановка проблеми

Країна, яка ратифікувала міжнародні акти з прав людини, бере на себе зобов'язання щодо забезпечення прав і свобод, передбачених ними. Відповідно до Міжнародного пакту економічних, соціальних і культурних прав (МПЕСКП) права на охорону здоров'я, освіту, працю, соціальне забезпечення, культурне життя та гідний рівень життя підлягають поступовій реалізації в межах максимально доступних ресурсів. «Кожна держава-учасниця зобов'язується вживати заходів, щоб максимально використати наявні в неї ресурси для поступового досягнення повної реалізації прав, передбачених цим договором» (ст. 2, пункт 1, МПЕСКП) [1]. «Держави, які беруть участь

у цьому Пакті, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя. Держави-учасниці вживають належних заходів щодо забезпечення здійснення цього права, визнаючи важливе значення в цьому відношенні міжнародного співробітництва, заснованого на вільній згоді» (ст. 11, пункт 1, МПЕСКП).

Реалізація соціально-економічних і культурних прав вже була передбачена раніше Загальною декларацією прав людини (ст. 22), яка чітко визнавала, що «реалізація економічних і соціальних прав має бути досягнута шляхом національних зусиль і міжнародної співпраці» та відповідно до «організації та ресурсів кожної держави» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Розробці державної політики стосовно прав і свобод людини присвячені праці зарубіжних Р. Дай [3, с. 47–113], К. Арчер, Р. Гіббінс, Л. Пал [4, с. 315–374], О. Де Шуттер [5] та вітчизняних науковців: А.А. Моци, Д.М. Бєлова, Ю.М. Бисаги [6], І.М. Берназюка [7], С.П. Рабіновича, О.З. Панкевича [8] та ін. Водночас питанням забезпечення прав людини в Україні в рамках взятих зобов'язань, передбачених МПЕСКП, належна увага досі не приділялася.

Метою статті є дослідження базових підходів до забезпечення прав людини та визначення критеріїв оцінки результатів діяльності уряду в контексті виконання зобов'язань, передбачених МПЕСКП.

Виклад основного матеріалу

У 1997 році в Маастрихтських керівних принципах щодо порушень економічних, соціальних і культурних прав серед порушень МПЕСКП було зазначено неприпустимість «зменшення або перенаправлення конкретних державних видатків, коли таке скорочення або перенаправлення призводить до некористування такими правами і не супроводжується адекватними заходами для забезпечення прав на мінімальному рівні існування для кожного» [9]. Прийняті в 10-ту річницю Лімбурзьких принципів [10], Маастрихтські рекомендації стали величезним прогресом у нормативній еволюції економічних, соціальних і культурних прав [11]. Насправді Маастрихтські рекомендації роз'яснили негативний обов'язок, який міститься в зобов'язанні поступової реалізації: заборону навмисних регресивних заходів [12]. Проте МПЕСКП містить також зобов'язання, яке не підлягає поступовому виконанню та не залежить від економічного розвитку. Від держав вимагається забезпечення базових рівнів або мінімальних норм економічних, соціальних і культурних прав [13]. МПЕСКП передбачає також зобов'язання щодо недискримінації.

Ще одним ключовим принципом, який міститься в доктрині щодо економічних, соціальних і культурних прав, є участь. Цей принцип відкрито не викладено в МПЕСКП. Він походить від права на самовизначення, закріпленого як у МПЕСКП, так і в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (МПГПП) [14]. Самовизначення означає право людей вільно розпоряджатися своїми природними багатствами та ресурсами. Зокрема: «Принаймні населення держави має право користуватися справедливою часткою фінансових і соціальних благ, які можуть принести природні ресурси. Це вимагає забезпечення участі, доступу до інформації та високих стандартів прозорості та підзвітності у прийнятті рішень щодо використання природних ресурсів» [15]. Принцип поступової реалізації за максимально доступних ресурсів прокладає шлях до ретельного аналізу державної політики та бюджетів з точки зору прав людини.

Коли йдеться про Державний бюджет і права людини, широкий консенсус мають чотири принципи: 1) заборона обдуманих регресивних заходів, закладених у принципі поступової реалізації; 2) мінімальне ядро, яке має бути забезпечене незалежно від економічного розвитку; 3) недискримінація, як з точки зору гарантування матеріальної, так і формальної рівності; 4) участь. Однак ці принципи все ще були виражені дуже розпливчато та двозначно.

Крім того, реалізація соціально-економічних прав часто передбачає компроміс

між найбагатшими та найбіднішими в суспільстві та вимагає виконання позитивних обов'язків від судів. Однак суди традиційно більше знайомі з негативними обов'язками, тобто захищати існуючі права. Ключовим моментом у судовому розгляді економічних, соціальних і культурних прав є Факультативний протокол до МПЕСКП [16, 17], який набув чинності в 2013 році.

Сьогодні існують три підходи до моніторингу МПЕСКП: межі «порушень», «результат» і «витрати ресурсів-результат». Одрі Чепмен розрізняла три форми порушень [18]:

1) порушення в результаті дій урядів;

2) порушення, пов'язані з проявами дискримінації;

3) порушення, що відбуваються через невиконання державою мінімальних основних зобов'язань, які містяться в Пакті.

Держави повинні забезпечувати задоволення мінімального рівня прожиткового мінімуму [19; 9]). Важливий результат, а не засоби. Якщо наука про права людини зосереджена лише на результатах, тоді не важливо, чи забезпечується рівень користування певним правом державними чи приватними організаціями. Насправді ринки є формою плутократії, тобто вони реагують на попит, який визначають ті, хто має найвищу купівельну спроможність, а не на реальні потреби людей. Приватні суб'єкти орієнтовані на отримання прибутку і не несуть відповідальності за зобов'язаннями держави. Це тягне за собою проблему моніторингу якості надаваних послуг та цін.

Для оцінки кінцевих результатів використовують комплексний показник, який ідентифікує, якою мірою власники прав користуються соціальними та економічними правами порівняно з рівнем зобов'язань кожної країни [20]. Рівень зобов'язань вимірюється за допомогою інноваційного контрольного показника досягнення межі можливостей (Achievement Possibility Frontiers – AFPs), який розглядає відносний економічний розвиток держав як проміжний показник максимально доступних ресурсів. Цей підхід враховує весь спектр можливостей, які держава може досягти за допомогою власних ресурсів. Однак, він не визначає спосіб мобілізації ресурсів та як реалізуються права через приватних чи державних суб'єктів.

Наприклад, індикаторами права на здоров'я є: рівень використання сучасних засобів контрацепції; виживаність дитини (до 5 років); виживаність у віці 65 років. Зобов'язання вимірюється ВВП країни. Рівень державних витрат на охорону здоров'я використовувався як показник готовності уряду реалізувати право на здоров'я. Як порушення, так і результат не вирішують питання про те, скільки держава має інвестувати для реалізації прав людини. Навпаки, підхід на основі витрат ресурсів і результату намагається відповісти саме на це питання. Мобілізацію ресурсів слід розглядати разом із рівнем витрат і пов'язувати з фактичним рівнем здійснення прав людини. Держава порушує МПЕСКП, лише якщо мобілізацію ресурсів можна покращити для досягнення кращих результатів.

Три елементи доповнюють один одного, і сила одного з них не може компенсувати слабкість іншого. Наприклад, держава, яка досягає високих витрат на соціальне забезпечення за допомогою дуже регресивної системи оподаткування, усе ще не виконує своїх зобов'язань згідно з МПЕСКП. Регресивне оподаткування передбачає високі ставки на товари та послуги та низькі податки на доходи та капітал. Коли держава досягає прийнятних результатів у сферах житла, освіти та охорони здоров'я, такі результати можуть бути крихкими та схильними до дискримінації, якщо вони не підкріплені розумними витратами та справедливою мобілізацією ресурсів.

Вплив економічних реформ на права людини відображений у Керівних принципах ООН [21], які розроблені відповідно до резолюцій 34/3 та 37/1 Ради з прав людини та ухвалені 21 березня 2019 року. Керівні принципи надали державам-членам ефективні та практичні вказівки щодо того, як оцінювати політику економічних реформ на основі існуючих стандартів прав людини. Рекомендації застосовуються щоразу, коли політика реформ може «передбачувано призвести до порушення прав людини» [22].

Принцип 2 покладає відповідальність на державу за ретельне вивчення різних ва-

ріантів політики, щоб визначити найбільш відповідні заходи для виконання своїх міжнародних і внутрішніх правових зобов'язань відповідно до права прав людини. Вжиття своєчасних, ефективних і превентивних заходів має вирішальне значення для того, щоб уникнути загрози правам людини під час економічної кризи. Держави часто спрямовують свої зусилля на стабілізацію економіки під час фінансових спадів, але це контрпродуктивно, «оскільки саме в ці періоди населення – зокрема ті, хто є безправним, живе в бідності або має високий ризик впасти в бідність – найбільше потребує дотримання державою своїх зобов'язань поважати, захищати та виконувати права людини» (Принцип 2, п. 2.3). Зобов'язання поширюються на всі гілки влади (виконавчу, судову та законодавчу) і всі рівні влади (національний, субнаціональний та місцевий) (Принцип 2, ст. 2.4).

Принцип 3 передбачає, що держави та кредитори, такі як міжнародні фінансові установи та банки розвитку, «повинні провести оцінку впливу на права людини, перш ніж рекомендувати впровадження політики економічних реформ», яка потенційно може порушити права людини. Визначаючи особливу роль субнаціональних і місцевих органів влади в гарантуванні прав людини, зазначається, що «децентралізація не завжди сприятлива для впровадження законодавства про права людини, і вона може бути особливо обтяжливою, якщо вона не поєднується з достатніми ресурсами. Ключовим є «солідарність між регіонами» (Принцип 4, п. 4.2).

Державам і кредиторам у їхній політиці економічних реформ слід керуватися стандартами прав людини (внутрішніми чи міжнародними), які мають найбільший захист (Принцип 5 п. 5.2). Неподільність і взаємозалежність усіх прав людини вказує на те, що скорочення бюджету на державні послуги, такі як правоохоронні органи, юридична допомога, освіта, медичні послуги та соціальне забезпечення, можуть призвести до неспроможності гарантувати громадянам право на справедливий суд, сімейне життя, недискримінацію, свободу від тортур і жорстоке, нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження або навіть право на життя. Коли реформи проводяться без демократичного обговорення, право на участь може бути підірвано (Принцип 6, п. 6.1).

Багатовимірний характер прав людини означає, що економічні реформи можуть поставити під загрозу широкий спектр прав. Керівні принципи також стверджують, що держави не повинні використовувати дефіцит ресурсів для відмови від своїх зобов'язань щодо прав людини, а також те, що обмежувальні умови позик або обмеження, встановлені торговельними угодами, які надають привілеї корпоративним інтересам, перешкоджають виконанню зобов'язань держав згідно із законодавством про права людини, наприклад забруднення повітря, крайня бідність, бездомність і голод.

Принципи 7 і 8 стосуються недискримінації та міжсекторальної нерівності, приділяючи особливу увагу гендерній рівності (Принцип 8). Принцип 9 стосується питання поступової реалізації та максимальних доступних ресурсів. Держави зобов'язані здійснювати фіскальну та монетарну політику таким чином, щоб вони були свідомо орієнтовані на реалізацію всіх прав людини. Принцип 9(b) передбачає зобов'язання продемонструвати, що було вжито всіх зусиль для мобілізації всіх доступних ресурсів, навіть під час економічної кризи: «держави повинні генерувати, адекватно розподіляти та використовувати максимум своїх наявних ресурсів, щоб якомога швидше та ефективніше просуватися до досягнення повної реалізації економічних, соціальних і культурних прав».

Підхід за принципом «витрати-ресурси-результат» включає «боротьбу з ухиленням від сплати податків та уникненням сплати податків; забезпечення прогресивної системи оподаткування, у тому числі шляхом розширення податкової бази щодо транснаціональних корпорацій та найбагатших верств населення; уникнення міжнародної податкової конкуренції; підвищення ефективності збору податків і зміни пріоритетів видатків, щоб забезпечити, серед іншого, адекватне фінансування державних послуг» (Принцип 9, п. 9.3). Ці заходи чітко визначають, як держави мають мобілізува-

ти ресурси та закликають до перерозподілу доходів і багатства з точки зору рівності та справедливості. Мінімальний обсяг прав, визначений п. 9.5, виключає можливість для держави пояснити свою нездатність гарантувати мінімальні основні зобов'язання браком ресурсів; водночас, п. 9.5 попереджає, що мінімальне ядро повинно служити для виявлення грубих порушень і не повинно визначатися як стеля.

Принцип 10 встановлює заборону регресу, відступу назад у реалізації економічних, соціальних і культурних прав. Будь-яка економічна реформа, яка може призвести до неприпустимого регресу з точки зору реалізації ЕСКП, є порушенням таких прав. Заходи, які призведуть до кроків назад, допустимі, лише якщо вони є тимчасовими за своєю природою та дією, обмежені тривалістю статусу необхідності; є легітимними та спрямованими на захист усіх прав людини; є розумними, необхідними, пропорційними, недискримінаційними та захищають мінімальне ядро. Регресивні заходи повинні ґрунтуватися на прозорості та реальній участі зацікавлених сторін та підлягати змістовним перевіркам і процедурам підзвітності, включаючи оцінку їх впливу на права людини.

Принцип 11, ст. b пропонує державам використовувати фіскальну політику як інструмент для запобігання та/або управління кризою, вимагає регулювання фінансового сектора та пропонує конкретні способи, якими держави мають керувати своїми бюджетами та орієнтувати свої витрати. Реформи мають бути обтяжливими для забезпечених верств суспільства та забезпечувати відповідність політики економічних реформ зобов'язанням держави щодо прав людини.

Розділ 5 Керівних принципів присвячений питанню відповідальності наднаціональних акторів за розробку політики економічних реформ. Принцип 14 повторює Маастрихтські принципи щодо екстериторіальних зобов'язань держав у сфері економічних, соціальних і культурних прав. Розділ 6 визначає правила оцінки впливу на права людини: «Попередня оцінка впливу на права людини є структурованим процесом перегляду альтернативних варіантів політики та аналізу впливу запропонованих заходів на права людини» (п.17.1). Проведена оцінка впливу на права людини дозволяє визначити, чи відповідають економічні реформи зобов'язанням держави щодо прав людини (п.17.2). Результати оцінки «слід широко публікувати в доступних формах і обговорювати з постраждалими людьми, а також включати обговорені та узгоджені варіанти».

Право на участь у політичному житті включено до ст. 21(1)(2) Загальної декларації прав людини, яка підтверджує право кожної людини брати участь в уряді, а також ст. 21(3) про право голосу. Право на участь закріплено у ст. 25 МПГПП, зокрема йдеться про право брати участь у веденні державних справ. Керівні принципи закликають до участі, що виходить за межі голосування. Принцип 19 передбачає участь при розгляді варіантів політики, у підсумкових документах, а також у впровадженні заходів у відповідь на політику та моніторинг таких заходів. Різні рівні влади повинні бути належним чином поінформовані та проводити консультації (принцип 19 п. 19.2). Справжня участь можлива лише за умови надання урядами своєчасної, вичерпної та доступної інформації про всі аспекти державних фінансів, включаючи бюджети та макроекономічні показники (п. 19.3). Уряди повинні надати адекватне обґрунтування політичного вибору населенню загалом, з особливим акцентом на тих, кого реформа найімовірніше торкнеться. Принцип 20 визначає доступ до інформації та прозорість, згідно з яким країни зобов'язані збирати надійні, високоякісні кількісні та якісні дані. Така участь є результатом права на отримання інформації як частини свободи вираження поглядів.

Таким чином, Керівні принципи посилаються на сферу спільного прийняття рішень та обговорення, яку також називають «дорадчим державним управлінням» (ДДУ), що вимагає передачу якомога більшої кількості прерогатив прийняття рішень від централізованих державних бюрократичних органів до форумів формування політики, у яких громадяни беруть участь прямо або опосередковано.

З точки зору прав людини участь є ключовою принаймні з трьох причин. Гаран-

тування участі, прозорості та підзвітності у прийнятті бюджетних рішень допомагає враховувати маргіналізовані групи суспільства. Збільшення участі посилить переговорну позицію таких відомств, як охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення особливо в країнах, де ці відомства конкурують з правоохоронними органами. Конкуренція також існує між соціальними департаментами та макроекономічним законодавством.

Права людини, особливо соціально-економічні права, потребують фінансових ресурсів та правових стандартів. Проте матеріальне зобов'язання до реалізації МПЕСКП досі відсутнє. Держава може не втручатися у ринок, якщо зможе (або захоче) розробити дієві принципи автоматичного регулювання економіки. Поки що такого бажання не видно. В Україні втручання держави в ринок здійснюється у вигляді запізнілої реакції на вже всім очевидні проблеми. У цьому випадку, як правило, вибираються найгірші з точки зору прав людини засоби регулювання. Законодавче регулювання податку на додану вартість здійснюється так, щоб забезпечити посередникам (між фактичними платниками ПДВ і Державним бюджетом) найбільше сприяння в уникненні сплати ПДВ і одержання незаконного відшкодування з бюджету [23]. Законодавець постійно імітує удосконалення законодавства у цій сфері, але бажання насправді вирішити проблему не має. Ще 2003 року була внесена пропозиція щодо остаточного вирішення проблеми ПДВ [24], шляхом сплати ПДВ на спеціальні рахунки або безпосередньо у бюджет. Це дозволяє назавжди усунути посередника між фактичними платниками податку (споживачами) і бюджетом держави. З 2017 року цей метод адміністрування ПДВ діє у Польщі та Італії.

А ще є проблема «ринкових цін», яку намагаються вирішити найгіршими з усіх можливих методів: або встановленням державою цін, або обмеженням рентабельності підприємств. Гірших для прав людини методів регулювання цін просто не існує. Проблема в тому, що ухвалені рішення демонструють повне нерозуміння того факту, що ринок регулює ціни завдяки наявності конкуренції. Якщо конкуренція відсутня, то відсутнє будь-яке регулювання цін. Ціни визначають монополії, для яких будь-яка ціна вважається низькою і не ринковою, забуваючи, що за відсутності ринку поняття «ринкова ціна» взагалі не має сенсу.

Уряду доцільно було б врахувати, що ціни – це фактично податкова база, яка визначає доходи бюджетів усіх рівнів і надає можливості урядам вирішувати проблеми прав людини. Регулювання цін має здійснюватися не за рахунок обмеження економічних, соціальних і культурних прав людей (обмеженням доходів), а за рахунок збору належної суми податків, яка точно відповідає рівню встановлених цін. А єдиним регулятором цін у цьому випадку має виступати прогресивна система оподаткування доходів [25].

Висновки

З моменту відновлення незалежності України уряд отримував багато рекомендацій щодо напрямків державної політики, спрямованих на розв'язання складних проблем перехідного періоду. Однак переважна частина рекомендацій стосувалася способів швидкого розвалу радянської системи та зовсім не передбачала забезпечення економічних, соціальних і культурних прав громадян України. Втілюючи ці пропозиції закордонних «фахівців», уряди обмежувалися виконанням адміністративних функції з розбазарювання державної власності, незважаючи на інтереси суспільства. Власної стратегії реформування держави не було як і плану дій, спрямованих на досягнення суспільних цілей. Добровільно взяті державою зобов'язання відповідно до МПЕСКП також проігноровані. Більшість норм МПЕСКП не виконується й досі і навіть не передбачається їх виконання: в Україні досі діє регресивна система оподаткування, широкий сектор тіньової економіки, народ фактично позбавлений права власності на ресурси країни, переважна частина економіки монополізована, постійна повзуча інфляція, стрімко ростуть суверенні борги, а єдиним регулятором економіки є обмежені доходи переважної більшості громадян України, що не створює стимулів та не передбачає соціаль-

но-економічного розвитку держави. Поточні м'які міжнародні правові інструменти, що стосуються суверенного боргу та прав людини, вимагають усе більше займатися питанням активної перевірки бюджетів держав. Рекомендації ООН займають чітку позицію щодо того, як держави повинні мобілізувати ресурси для економічного відновлення без «порушення» принципів МПЕСКП. Керівні принципи ООН виражають підхід на основі принципу витрат ресурсів і результату. Цей підхід залежить від зобов'язань щодо демократичної участі, підзвітності та прозорості у виробленні економічної політики держави.

Література

1. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. №995_042 від 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
2. Загальна декларація прав людини № 995_015 від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Dye, R. Thomas Understanding Public Policy. 7ed. Prentice Hall, Inc. 1992. 383p
4. Archer K., Gibbins R., Pal L. Parameters of Power: Canada's political institutions. 2nd ed. International Thomson Publishing,1999. 615p.
5. De Schutter, O. (2018) 'The Rights-Based Welfare State', retrieved from: URL: https://library.fes.de/pdf-files/bueros/genf/14943.pdf
6. Моца А.А., Бєлов Д.М., Бисага Ю.М. Теоретико-правові засади європейської інтеграції України: монографія. Ужгород: Ліра. 2015.
7. Бисага Ю.М., Бєлов Д.М., Берназюк І.М. та ін. Корупція як цивілізаційний феномен: причини та шляхи подолання. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2016.
8. Рабінович С., Панкевич О. Принцип рівності прав людини у практиці Конституційного Суду України: проблеми методики застосування. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. №5. С. 97–111.
9. Holmes M. The Maastricht Treaty referendum of June 1992. *Irish Political Studies*. 1993. Vol. 8, № 1. P. 105–110. https://doi.org/10.1080/07907189308406511
10. The Limburg Principles on the Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights [UN doc. E/CN.4/1987/17, Annex; and Human Rights Quarterly, Vol. 9 (1987), pp. 122–135].
11. Dankwa, V., Flinterman, D., Leckie, S. (1998) 'Commentary to the Maastricht Guidelines on Violations of Economic, Social and Cultural Rights', Human Rights Quarterly, 20(3), 705–730.
12. Nolan, A., Lusiani, N. and Courtis, C. 2014. 'Two Steps Forward, No Steps Back? Evolving Criteria on the Prohibition of Retrogression in Economic and Social Rights', Economic and Social Rights after the Global Financial Crisis 121, 128–29.
13. De Schutter, O. (2018) 'The Rights-Based Welfare State', retrieved from: URL: https://library.fes.de/pdf-files/bueros/genf/14943.pdf
14. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права №995_043 від 19.10.73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
15. Carmona, M. S. (2014) 'Report of the Special Rapporteur on Extreme Poverty and Human Rights, A/HRC/26/28'.
16. Langford, M. (2009) 'Closing the Gap-An Introduction to the Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights'. Special Issue of Nordisk Tidsskrift For Menneskerettigheter. *Nordic Journal of Human Rights*. Volume 27, No. 1, pp. 1–28.
17. Liebenberg, S. (2020) 'Between Sovereignty and Accountability: The Emerging Jurisprudence of the United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights Under the Optional Protocol', Human Rights Q uaterly 42(1).
18. Chapman, A. (1996) 'A Violations Approach for Monitoring the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights', Human Rights Quarterly 18(1), 23-66.
19. Alston, P., and Gerard, Q. (1987) 'The Nature and Scope of States Parties' Obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights', Human Rights Quarterly, 9(2), 156–229.
20. Backman, G., Hunt, P., Khosla, R., Jaramillo-Strouss, C., Fikre, B., Rumble, C., Pevalin, D., Paez, D., Pineda, M., Frisancho, A. (2008) 'Health Systems and the Right to

Health: An Assessment of 194 Countries', The Lancet 372(9655), 2047–2085.

21. Guiding principles on human rights impact assessments of economic reforms A/HRC/40/57 19 December 2018 URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g18/443/52/pdf/g1844352.pdf

22. Human Rights Council (HRC) (2018) 'Guiding Principles on Human Rights Impact Assessments of Economic Reforms'.

23. Pyroha Serhii, Pyroha Ihor. Legal insignificance of VAT legal regulation in Ukraine. Law Review of Kyiv University of Law. 2021. N4. P. 67–72. DOI: https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2021.12.

24. Пирога І. С., Пирога С. С. Державне регулювання економіки: від протиріч до консенсусу: монографія. Луцьк: РВВ «Вежа», 2003. 210 с.

25. Пирога С.С. Реформи трансфертного ціноутворення в контексті BEPS: проблеми залишаються. *Право і безпека*. 2024. № 92(1). С. 163–172. DOI: https://doi.org/10.32631/pb.2024.1.15.

N.S. Gudyma

Postgraduate student of the Volodymyr the Great Institute of Law Interregional Academy of Personnel Management

http://orcid.org/0009-0003-5621-784X

BASIC PRINCIPLES AND CRITERIA FOR EVALUATING STATE POLICY FROM THE PERSPECTIVE OF ENSURING HUMAN RIGHTS

The paper analyzes basic approaches to ensuring human rights and identifies criteria for assessing the results of government activities in the context of fulfilling obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. The main principles are: gradual implementation with maximum available resources, prohibition of deliberate regressive measures, urgent provision of basic levels or minimum norms of economic, social and cultural rights, non-discrimination, participations. Approaches to monitoring economic, social and cultural rights are studied: the limits of "violations", "result" and "resource expenditure-result". The limits of violations are determined by comparing the level of obligations of the country and the level of enjoyment of social and economic rights by rights holders. The shortcomings of the policy of permanent economic reforms carried out in Ukraine are noted: it does not comply with the UN Guiding Principles, existing human rights standards and the commitments undertaken to respect, protect and fulfill human rights. Fiscal and monetary policy are not focused on the realization of all human rights: proper efforts are not made to mobilize all available resources and their adequate distribution; a progressive taxation system has not been introduced; low efficiency of tax collection; expenditure priorities are not focused on the realization of rights; citizens are not involved in the development of optimal solutions, and the government does not provide the population with adequate justification for political choices; state regulation of the economy is carried out by the worst possible methods. Ukraine still has a regressive taxation system, a wide sector of the shadow economy, the people are actually deprived of the right to ownership of the country's resources, the vast majority of the economy is monopolized, constant creeping inflation, sovereign debts are growing rapidly, and the only regulator of the economy is the limited incomes of the vast majority of Ukrainian citizens, which does not create incentives and does not provide for the socio-economic development of the state.

Keywords: human rights, adequate standard of living, gradual implementation, regressive measures, non-discrimination, resource expenditure-result, reform.